

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Ahola, Sari; Leblay, Tarja

Title: Kaksi vuosikymmentä Yleisiä kielitutkintoja

Year: 2014

Version:

Please cite the original version:

Ahola, S., & Leblay, T. (2014). Kaksi vuosikymmentä Yleisiä kielitutkintoja. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 18.12.2014(Joulukuu).
<http://www.kieliverkosto.fi/article/kaksi-vuosikymmenta-yleisia-kielitutkintoja/>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Kaksi vuosikymmentä Yleisiä kielitutkintoja

Sari Ahola ja Tarja Leblay

Yleiset kielitutkinnot (YKI) on kansallinen kielitutkintojärjestelmä, jota koskeva lainsäädäntö astui voimaan vuonna 1994. Tänä vuonna on siis kulunut 20 vuotta siitä, kun järjestelmä aloitti toimintansa. Näiden vuosien aikana tutkintoihin liittyvä käsitys kielitaidosta on säilynyt samana, mutta tutkintojen rakennetta ja tutkintojärjestelmän käytänteitä on kehitetty monin eri tavoin. Tässä artikkelissa esittelemme, miten tutkintoa on kehitetty ja millaisia muutoksia tutkintojärjestelmässä on tapahtunut toimintavuosien aikana.

Millainen on tutkintojen rakenne?

Alun perin tutkintojärjestelmässä oli mahdollisuus osoittaa kielitaitonsa seitsemässä kielessä kolmella eri tutkintotasolla (perus-, keski- ja ylin taso). Nykyään tutkintokieliä on yhdeksän (englanti, espanja, italia, pohjoissaame, ranska, ruotsi, saksa, suomi ja venäjä), ja tutkintoja järjestetään pääsääntöisesti kaikilla kolmella tutkintotasolla (poikkeuksena italian kieli, jossa järjestetään perus- ja keskitason tutkintoja). Tutkintojärjestelmä on ollut kielitaidon arvioinnin suunnannäyttävä monella tapaa Suomessa, sillä suoritusten arviointi on alusta alkaen perustunut sanallisiin taitotasokuvauksiin. Tutkintosuoritusten arviointi on ns. kriteeriviitteistä arviointia, eli tutkintoon osallistuneiden suorituksia ei vertailla toisiinsa, vaan arvio kielitaidosta annetaan vertailemalla osallistujien suorituksia näihin sanallisiin taitotasokuvauksiin. Tutkintojen alkuaikoina käytössä oli 9-portainen taitotasosteikko. Vuoden 2002 jälkeen kielitaidon kehittyminen on kuvattu Eurooppalaiseen viitekehykseen linkitetyllä 6-portaisella taitotasosteikolla.

Toisesta valtakunnallisesta tutkinnosta, ylioppilastutkinnosta, poiketen Yleisissä kielitutkinnoissa on aina ollut suullista kielitaitoa testaava puhumisen osakoe. Osakokeita on nykyisin neljä, ja osallistuja saa todistukseensa jokaisesta osakokeesta (tekstin ymmärtäminen, puheen ymmärtäminen, kirjoittaminen ja puhuminen) erillisen taitotasoarvion. Vielä muutama vuosi sitten osakokeita oli viisi, mutta rakenteet ja sanasto -osakoe poistettiin tutkintokokonaisuudesta vuonna 2011. Yhden osakokeen poistumisen myötä luovuttiin myös ns. yleistasoarviosta, joka perustui osakoekohtaisten tasoarvioiden matemaattiseen keskiarvoon.

Rakenteet ja sanasto -osakokeen poistuminen aiheutti kysymyksiä, koska perinteisesti kielten kokeissa on testattu kielen rakenteiden ja sanaston hallintaa. YKI-tutkintojen kaltaisessa testijärjestelmässä, jossa arvioidaan kielenoppijoiden toiminnallista ja kommunikatiivista kielitaitoa, tällainen pelkästään rakenteisiin ja sanastoon keskittynyt osakoe sopi huonosti. Kielen rakenteita ja sanaston hallintaa voidaan hyvin mitata muiden osakokeiden yhteydessä, sillä ymmärtämisen ja tuottamisen osakokeissa tarvitaan aina niin rakenteiden kuin myös sanaston hallintaa.

Yleistasoarvion poistuminen aiheutti myös alkuvaiheessa ongelmia etenkin työnantajien ja oppilaitosten keskuudessa, sillä eri tahot olivat tottuneet määrittelemään kielitaitovaatimukset yleistasoarvion pohjalta. Nykyisin todistusten käyttäjien odotetaan itse harkitsevan, minkä tasoista kielitaitoa mihinkin tarkoitukseen edellytetään. Tämänkaltaisen menettely antaa todistusten käyttäjille vapaat kädet määrittellä osakoekohtaisesti hyvinkin yksityiskohtaisesti eri tarkoituksiin tarvittavan kielitaidon tason. Harkinta ei kuitenkaan koske lakisääteisten kielitaitovaatimusten määrittelyä.

Millä kielellä tutkinnot suoritetaan?

Tutkintojärjestelmässä on sekä yksi- että kaksikielisiä tutkintoja. Yksikielinen tutkinto tarkoittaa sitä, että koko tutkinto suoritetaan kohdekielellä. Tärkein syy tutkintojen yksikielisyyteen on osallistujajoukon heterogeenisyys, jonka vuoksi yhteistä ohjauskieltä on mahdoton löytää. Muun muassa suomen kielen tutkinto on yksikielinen, koska osallistujilla on yli 200 eri äidinkieltä. Kaksikielisessä tutkinnossa tehtävien ohjauskieli, tehtäväosiot (kysymykset) ja vastauskieli ovat osallistujan toiveiden mukaan joko suomi tai ruotsi. Suurin osa tutkinnoista on kuitenkin edelleen kaksikielisiä, ja vain suomen kielen tutkinto on ollut yksikielinen aivan tutkintotoiminnan alkuajoista lähtien.

Ruotsin kielen tutkinto muutettiin yksikieliseksi vuonna 2009, ja vielä vuosina

2004–2008 ruotsin kielestä oli olemassa kaksi erillistä tutkintoa; yksikielinen svenska ja kaksikielinen ruotsi. Kahden erillisen tutkinnon tarvetta perusteltiin erilaisilla osallistujaryhmillä ja tutkintotodistuksen käyttötarkoituksella. Svenskan tutkintoon osallistuneet maahanmuuttajataustaiset suorittajat tarvitsivat todistusta osoittaakseen kansalaisuuteen vaadittavan kielitaidon, kun taas suomenkieliset osallistujat tarvitsivat kielitaitotodistuksen muun muassa työnantajaa varten. Maahanmuuttajien määrän lisääntyminen on näkynyt myös ruotsin kielen tutkinnon suosion kasvussa, ja tästä syystä tutkintojen yhdistäminen ja yksikielistäminen ovat nyt osoittautuneet oikeiksi ratkaisuksiksi. Viimeisten vuosien aikana maahanmuuttajataustaisten osallistujien määrä on ohittanut suomenkielisten osallistujien määrän. Nykyään jopa 70 prosenttia kaikista ruotsin tutkintoon osallistuneista ilmoittaa äidinkielekseen jonkun muun kielen kuin suomen.

Ruotsin kielen ohella englannin kielen ylimmän tason tutkinto muutettiin yksikieliseksi vuonna 2012. Englannin yksikielistämisen taustalla olivat taloudelliset ja käytännölliset syyt, sillä ylimmän tason tutkinnosta koostettiin kolme erilaista testiversiota: kaksikielinen testiversio suomen ja ruotsin kielellä sekä yksikielinen testiversio. Yksikielistämisen jälkeen käytössä on yksi testipaketti, joka käy kaikille osallistujille äidinkielestä riippumatta. Englannin tutkinnon osalta on tulevaisuudessa pohdittava, tulisiko myös keski- ja perustason tutkinnot muuttaa yksikielisiksi, sillä nyt tutkintojen linkittäminen on vaikeaa niiden erilaisen rakenteen vuoksi.

Miten arviointi tapahtuu?

Arviointia ohjaa 6-portainen kielitaidon taitotasoasteikko, jonka pohjalta myös eri osataitojen tutkintotehtävät laaditaan. Tällä varmistetaan, että eri tutkintotasoille laaditut tehtävät mittaaavat juuri oikean tasoista kielitaitoa. Ymmärtämisen taidoissa tehtävät arvioidaan pistein, jotka sitten muutetaan taitotasoarvioiksi. Tuottamis-tehtävien arvioinnissa puolestaan käytetään hyväksi arviointikriteereitä, joihin suorituksia verrataan. Tutkintosuorituksia voivat arvioida vain Opetushallituksen hyväksymän arvioijakoulutuksen suorittaneet henkilöt. Koulutuksen lisäksi arvioijilta edellytetään kohdekielen opintoja (Yleisten kielitutkintojen asetus 1163/2004, 7 §). Arviointioikeuden saatuaan arvioijien odotetaan pitävän arviointitaitoaan yllä osallistumalla säännöllisesti arviointitilaisuuksiin.

Tutkintotoiminnan alkuvuosina arvioijat arvioivat tutkintosuorituksia kotona. Syksyllä 2000 kokeiltiin ensimmäisen kerran ns. keskitettyä arviointia englannin keskitason suoritusten arvioinnissa. Seuraavana keväänä keskitetyt arviointitilaisuudet otettiin

käytänteeksi myös muissa tutkintokielissä. Keskitetyssä arvioinnissa arvioijat kokoontuvat yhteen paikkaan arvioimaan, ja tilaisuudet alkavat aina yhteisellä koulutuksella, jonka tavoitteena on arvioinnin yhdenmukaistaminen. Arvioijat pitävät keskitettyä arviointitilaisuutta hyvänä käytänteenä, sillä tilaisuudet vahvistavat ammattitaitoa ja lisäävät tietämystä taitotasoista ja kielitaidon kehittymisestä. Arvioijat pitävät tärkeänä myös sitä, että arviointitilaisuuksissa tapaa kollegoita ja voi vaihtaa ajatuksia arvioinnista, opettamisesta ja kielitaidosta.

Myös tutkintojärjestelmän näkökulmasta keskitetyt arvioinnit ovat osoittautuneet hyväksi tavaksi suoritusten arviointiin monestakin syystä. Käytännön järjestelyjen kannalta on helpompaa, että arvioijat ovat yhdessä paikassa ja salassa pidettävää materiaalia ei tarvitse lähettää postitse. Lisäksi keskitetyissä arvioinneissa voidaan puuttua heti mahdollisiin arvioinnin aikana ilmaantuviin teknisiin ongelmiin (esim. sähköisen arviointilomakkeen tai puhumisen tallenteiden ongelmat). Arvioinnin yhdenmukaisuuden ja luotettavuuden kannalta tilaisuudet ovat myös erittäin tärkeitä. Samanaikaisella koulutuksella varmistetaan se, että arvioijat tulkitsevat arviointia ohjaavat arviointikriteerit ja testitehtävät samalla tavoin. Tämän lisäksi arvioijien arviointilinjaa, ankaruutta/lempeyttä ja johdonmukaisuutta, voidaan tarkkailla helpommin ja antaa yksilöllistä palautetta kunkin arvioijan arviointilinjasta. Arviointitilaisuuksia järjestetään vuodessa useita. Vuonna 2014 järjestettiin 17 arviointitilaisuutta, joihin osallistui yhteensä 312 arvioijaa. Arvioinnin suuren painoarvon vuoksi keskitettyjen arviointien järjestelyt ja koulutus ovat usean vuoden ajan olleet yksi merkittävimmistä Yleisten kielitutkintojen kehittämiskohteista.

Miten arvioinnin laatu varmistetaan?

Yleisten kielitutkintojen tutkinnot on tarkoitettu aikuisille, jotka tarvitsevat virallista todistusta kielitaidostaan tai haluavat palautetta kielitaidostaan. Tutkintoihin osallistuvilta ei edellytetä minkään kurssin suorittamista vaan tutkinnot ovat avoimia kaikille. Tästä syystä arviointi poikkeaa tutusta luokkahuonearvioinnista, jossa arvioinnin tehtävänä on oppimisen ja opettamisen tukeminen ja edistäminen. Testiarvioinnissa testitehtävät ovat tärkeässä asemassa, sillä niiden avulla tulee pystyä arvioimaan osallistujia yhdenvertaisesti yleistiedosta ja koulutuksesta riippumatta. Tehtävien tulee olla sellaisia, että testiin osallistuja selviytyy niistä ilman ulkopuolista apua.

Testiarviointi edellyttää testijärjestelmältä jatkuvaa laadun tarkkailua ja tutkimusta, jotta kielitaidosta annettuja arvioita voidaan pitää luotettavina. Yleisissä kielitutkinnoissa suurimpia muutoksia 2000-luvulla on ollut osiopankin rakentaminen ja IRT-pohjaisten

(item response theory) tilastollisten mallien (Rasch, Winsteps) käyttöönotto. Koska tehtäviä ei esiteta, tehtävistä kerätään tietoa joka testikerran jälkeen. Tilastolliset analyysit antavat tietoa siitä, kuinka johdonmukaisesti yksittäiset tehtäväosiot toimivat, miten ne erottelevat hyvät ja heikot osallistujat toisistaan ja mikä niiden vaikeustaso on. Näin varmistetaan, että tehtävät mittaavat juuri sen taitotason osaamista, jota niiden on tarkoituskin mitata. Tilastollisen analyysin läpikäyneet tehtävät siirtyvät osiopankkiin ja ne ovat käytettävissä seuraavia testikertoja varten. Osiopankin sisältämä tieto tehtävistä auttaa muun muassa siinä, että testikokonaisuudet on mahdollista koota siten, että ne ovat vaikeustasoltaan samankaltaisia kuin aiemmat testikokonaisuudet. Näin on mahdollista mitata samaa taitoa samalla tavalla testikerrasta riippumatta.

Myös arvioijien toimintaa seurataan tilastollisten menetelmien avulla. Ennen tilastollisten menetelmien käyttöönottoa arvioijien toiminnan tarkempi seuranta ja käsitykset arvioijien ankaruudesta/lempeydestä ja johdonmukaisuudesta perustuivat lähinnä arvioijien omaan käsitykseen tai tutkinnosta vastaavan tutkijan käsityksiin. Raschin mallia voidaan käyttää myös arvioijien toiminnan seuraamiseen. Malli huomioi samanaikaisesti tehtävien vaikeustason, tutkinnon suorittajien osaamisen tason ja arvioijien ankaruuden/lempeyden. Tilastollinen tieto edellyttää kuitenkin sitä, että arvioitavia suorituksia on tietty määrä ja että arvioijat linkittyvät toisiinsa kaksoisarviointien kautta. Kaksoisarvioinnilla tarkoitetaan sitä, että kaksi henkilöä antaa oman arvionsa samasta suorituksesta.

Arvioijien arviointilinjan systemaattinen seuraaminen on mahdollistanut henkilökohtaisen arvioijapalautteen antamisen. Arvioijat voivat saada palautetta siitä, millainen on heidän arviointilinjansa (ankara/lempeä) tuottamistaitojen arvioinnissa suhteessa muiden arvioijien arviointilinjaan ja kuinka johdonmukaisesti he arvioivat suorituksia. Mallin tuottama tieto ei ole hyödyllistä ainoastaan arvioijille itselleen vaan myös osallistujille. Jos arvioija on poikkeuksellisen ankara tai lempeä, malli määrittelee suorittajalle hänen todellisen kykynsä mukaisen arvion. Tällaisen mallin käyttöönotto on vaatinut usean vuoden ajan kehittämis- ja tutkimustyötä, ja malli onkin iso edistysaskel tutkintojen luotettavuudelle.

Miten paljon osallistujia on ollut ja mihin tutkintotodistusta käytetään?

Kaiken kaikkiaan YKI-tutkintoihin on osallistunut tutkintojen perustamisvuodesta 1994 vuoden 2014 elokuuhun mennessä 81 105 henkilöä. Osallistujamäärä on kasvanut

voimakkaasti vuodesta 2003 alkaen, jolloin voimaan astui uusi kansalaisuuslaki (359/2003). Suomen kansalaisuuden saamisen yhtenä edellytyksenä oleva suomen tai ruotsin kielen taito voidaan osoittaa Yleisten kielitutkintojen todistuksella. Tästä syystä etenkin suomen keskitason osallistujamäärä on kuusinkertaistunut viimeisen kymmenen vuoden aikana. Suomen kielen tutkintoon on osallistunut yli 50 000 osallistujaa, joista n. 47 000 on keskitason tutkintoon osallistuneita. Maahanmuuttajien määrä Suomessa on kasvanut, ja tämä näkyy myös Suomen kansalaisuutta hakevien määrässä. Suurin osa, eli n. 78 prosenttia suomen keskitason tutkintoon osallistuneista tarvitsee todistusta osoittaakseen kielitaitonsa kansalaisuutta varten. Ruotsin kielen keskitason tutkintoon osallistuneista (n= 4466) puolestaan 76 prosenttia ilmoittaa tarvitsevansa todistusta kansalaisuushakemuksen vuoksi. Toiseksi yleisin syy osallistua sekä suomen ja ruotsin tutkintoon on työnhaku ja kielitaidon osoittaminen työnantajalle.

Tutkinnon alkuaikoina englantia oli suosituin tutkintokieli, mutta 2000-luvulla suomi on noussut suosituimmaksi tutkintokieleksi. Englannin tutkintoon osallistutaan lähinnä työhön liittyvien syiden vuoksi, sillä todistus käy osoituksena kielitaidosta, jota tarvitaan esimerkiksi kansainvälisissä kriisinhallinta- ja rauhanturvatehtävissä.

Pohjoissaamen tutkinto järjestettiin ensimmäisen kerran vuonna 1998, jolloin osallistujia oli vain muutamia. Vuoden 2005 jälkeen pohjoissaamen tutkinnon suosio on kuitenkin kasvanut, ja nykyisin tutkintoon osallistuu vuosittain 20–30 henkilöä. Osallistujien määrän kasvuun on todennäköisesti ollut syynä saamen kielilain voimaantulon vuonna 2003 (1086/2003), joka on lisännyt tarvetta osoittaa saamen kielen taito saamelaisalueella. Tämä on hyvä osallistujamäärä kielessä, jossa kieltä äidinkielenäänkin puhuvia on vain muutamia tuhansia.

YKI-järjestelmän muiden viiden testikielen tutkintojen osallistujamäärät ovat laskeneet alkuajoista. Venäjän, saksan ja ranskan kielten tutkintoihin osallistujia oli vielä 2000-luvun taitteessa vuosittain satakunta, mutta näistä vuosista osallistujamäärät ovat laskeneet monella kymmenellä osallistujalla. Espanjan ja italian osallistujamäärät ovat olleet vaatimattomia koko tutkintojärjestelmän historian ajan, mutta joka vuosi tutkintoihin osallistuvia kuitenkin riittää.

Yleisten kielitutkintojen osallistujamäärien kehitys eri tutkintokielissä kuvastaa monella tavoin yleistä suuntausta nyky-Suomen kielten opiskelussa: vieraista kielistä vain englantia on säilyttänyt suosionsa. Tutkintojärjestelmän kannalta on harmillista, että osallistujamäärä on vähäinen maailmanlaajuisesti puhujamääriltään suurissa kielissä (esimerkiksi saksa ja ranska), sillä tutkinnot ovat laadukkaita ja niiden tuottamiseen on

käytetty yhtä paljon resursseja kuin suuremman osallistujamäärän tutkintoihin. Yksi Yleisten kielitutkintojen tulevaisuuden haasteista onkin se, kuinka saada näitä kieliä opiskelevat ja kieliä opettavat tietoisiksi tutkinnoista ja mahdollisuudesta saada palautetta kielitaidosta.

Miten tästä eteenpäin?

Jotta tutkintojärjestelmä voi kutsua itseään laadukkaaksi, sen eri tehtävissä toimivien on sitouduttava järjestelmän kehittämiseen. Kehittäminen on yhteydessä tutkimustyöhön, joka on ohjannut Yleisten kielitutkintojen toimintaa tutkinnon alkuajoista lähtien. Lisäksi tarvitaan kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä arvioinnin alalla. Testijärjestelmän oman laadunvarmistuksen rinnalla toimintaa ohjaavat eurooppalaisen kielitutkintojärjestön Association of Language Testers in Europe (ALTE) laatuvaatimukset. ALTE:n jäsenenä Yleisten kielitutkintojen suomen kielen keskitason tutkinto auditoidaan viiden vuoden välein, jotta järjestelmän ja arvioinnin luotettavuus, yhdenmukaisuus, yhdenvertaisuus ja tarkkuus toteutuvat tutkintotoiminnassa.

Tällä hetkellä näköpiirissä olevia YKI-tutkinnon kehittämissuuntia on useita. Yhtä uutta tutkintokieltä, suomalaista viittomakieltä, ollaan liittämässä tutkintojen kielivalikoimaan. Aika ajoin keskusteluihin nousee myös muiden uusien tutkintokieliä tarve, mutta toistaiseksi tärkein tehtävä on turvata jo olemassa olevien kielten tulevaisuus ja kasvattaa niiden osallistujamääriä.

Tutkintojen digitointia suunniteltiin jo vuosina 2008–2009, mutta silloin hanke ei edennyt käytäntöön saakka taloudellisten resurssien puutteen vuoksi. Nyt kun ylioppilastutkintoa ollaan digitoimassa, voi olla hyvä hetki viritellä uudelleen suunnitelmat myös YKI:n osakokeiden digitoinnista.

YKI-tutkintojen järjestäminen ulkomailla on ollut keskusteluissa vuosien ajan. Keskustelua on vauhdittanut ulkomailta tuleva kiinnostus erityisesti suomen kielen tutkintoja kohtaan. Jotta tutkintoja voitaisiin järjestää systemaattisesti ulkomailla, on selvitettävä perinpohjaisesti joitakin asiaan liittyviä lainsäädännöllisiä ja käytännöllisiä seikkoja. Selvitystyö on jo aloitettu, ja toiveena on, että lähitulevaisuudessa suomen (ja mahdollisesti myös ruotsin) kielen tutkintoja voitaisiin järjestää myös ulkomailla.

Kehittämistyö YKI-tutkintojen parissa jatkuu, sillä tutkintojärjestelmä ei ole koskaan valmis. Opetushallituksen ja Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskuksen välisen yhteistyön tavoitteena onkin tarjota myös tulevaisuudessa

laadukkaita kielitutkintoja eri käyttötarkoituksiin.

Sari Ahola toimii Yleisten kielitutkintojen tutkimuskoordinaattorina Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskuksessa ja opetusneuvos Tarja Leblay vastaa Yleisten kielitutkintojen kehittämisestä ja toiminnasta Opetushallituksessa.

Lähteet:

Alderson, J. C., Clapman C. ja Wall D. 1995. *Language Test Construction and Evaluation*. Cambridge University Press.

Leblay, T., Lammervo, T. & Tarnanen, M. 2014. *Yleiset kielitutkinnot 20 vuotta*. Helsinki: Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2014: 16.
http://www.oph.fi/download/161916_yleiset_kielitutkinnot_20_vuotta.pdf

Tarnanen, M., Junntila, J. & Westinen, E. 2009. *Suunnitelma Yleisten kielitutkintojen suomen kielen keskitason testin digitalisoinnin toteuttamiseksi*.

Manner-Suomen ESR-hanke.
http://www.oph.fi/download/113827_KOKO_SUUNNITELMA_2402.pdf

Tossavainen H. 2014. Haastattelu englannin tutkinnon muutoksista 24.10.2014.

Yleiset kielitutkintojen laadintaohjeet 2012. Toim. Lammervo, T., Tarnanen, M., Ahola, S., Hirvelä, T., Neittaanmäki, R., Ohranen, S., ja Tossavainen, H. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus ja Opetushallitus.

Yleisten kielitutkintojen perusteet 2011. Määräys 24/011/2011. Opetushallitus.

Lait ja asetukset:

Kansalaisuuslaki (359/2003)

Laki yleisistä kielitutkinnoista 964/2004

Saamen kielilaki 1086/2003

Valtioneuvoston asetus yleisistä kielitutkinnoista (1163/2011 ja 1109/2011)